

A kiegészítő főiskolai államvizsgák gyorsmérlege

A 2/1976. (IX. 14.) OM számú rendelet öt évig, 1976-tól 1981-ig lehetőséget adott a közkönyvtárakban dolgozóknak és a közművelődési területen működőknek arra, hogy a tanárképző főiskolán könyvtárosi, népművelői oklevelet szerezzenek a főiskola elvégzése nélkül, pusztán szakdolgozat megírásával és az államvizsga letételével.

A rendelet sok vita után született meg. A viták egy része jogi természetű volt, a magyar felsőoktatás ugyanis nem nagyon ismert ilyen fajta oklevélszerzési lehetőséget. A viták másik része abból az aggodalomból származott — elsősorban a tanárképző főiskolák részéről —, hogy lesz-e fedezete az ilyen jellegű oklevélnek.

Az első elképzelés szerint csak a könyvtárosok élhettek volna e lehetőséggel, hogy elégtételt kapjanak: ők ugyanis könyvtárosként dolgoztak, elvégezték a két és fél éves könyvtárosképző tanfolyamot, erről kapott oklevelük azonban nem volt egyenértékű a főiskolai oklevéllel. Hogy a kedvezmény ne okozzon méltánytalan elbírálást a tanítóképzőkben népművelés-könyvtár szakot végzettekkel szemben, végül is olyan rendelet született, hogy őket szintén megillessze az államvizsga joga. A rendelet megalkotása után az is kitűnt, hogy az eredeti célnak megfelelően elsősorban a szakkönyvtári tanfolyamot végzettek fogják kihasználni ezt a lehetőséget.

A rendelet lakhely szerint szabályozta, hogy ki hol államvizsgázhat. A budapestiek és Pest megyeiek a Ho Si Minh Tanárképző Főiskolának a SZOT Központi Iskola keretében működő levelező tagozatán tehették le vizsgájukat. Mivel legtöbbször Budapestről jelentkeztek, a SZOT Központi Iskolájában vizsgáztak a legnagyobb számban. Ide 1280 könyvtáros jelentkezett, és az itt vizsgázottak közül 939-en kaptak oklevelet, a népművelők közül pedig 256-an végeztek eredményesen.

A vidéki tanárképző főiskolák közül Nyíregyházán 340, Szombathelyen 253 könyvtáros kapott oklevelet. Az öt év alatt összesen 1532 könyvtáros és 589 népművelő szerzett diplomát — körülbelül annyian tehát, mintha az összes tanárképző főiskolára egy évig csak könyvtár és népművelő szakosokat vettek volna fel. A számok tehát imponálóak, de vajon mi van mögöttük? Elérték-e azt a szakmai szintet az oklevelek birtokosai, amelyet a nappali vagy a levelező tagozatos hallgatók általában elérnek?

Az államvizsga témakörei azonosak voltak a nappali és a levelező tagozatos hallgatók számára előírtakkal. A tételek száma nem volt nagy: marxizmusból, könyvtártanból egyaránt 19—19, de egy-egy tétel kapcsán igen széles körű ismeretekről, olvasottságról kellett számot adni. A szakdolgozati témakörök száma körülbelül 100 volt — ezen belül lehetett testre szabott témát választani. A történeti témakörök (könyvtártörténet, sajtótörténet stb.) mellett címléírás, tájékoztatás, bibliográfia, dokumentáció stb. is szerepelt a választékban. A szakdolgozatokat a jelöltek általában gondosan készítették el, a legtöbbjük jól sikerült, a bírálók egyetemi, főiskolai oktatók, könyvtári szakemberek voltak. A jelöltek segítségére sietett az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványa, amely a jelentkezéssel, a vizsgákkal, a szakdolgozattal kapcsolatos tudnivalókat részletesen közölte. Az OSZK KMK konzultációkat is szervezett, amelyeken a vizsgáztatók és vizsgázók találkozhattak, hogy a vizsgázók kérdéseire válaszolhassanak, a felmerült problémákat megbeszélhessék. Az államvizsgabizottságokat olyan szakemberekből állították össze, akik rendszeresen tanítanak, vizsgáztatnak.

A rendelet alapgondolata az volt, hogy a hosszabb tanulmányi időt pótolhatja a gyakorlati munkában szerzett tapasztalat és az önművelés. Az államvizsgák viszont azt mutatták, hogy a négyéves iskolai rendszerű tanulás hiánya nem mindig a tartalmiokban jelentkezik, hanem igen gyakran abban, hogy a jelentkezőnek nincs vizsgarutinja, nem tudja összeszedni a gondolatait, nem tudja megfelelően előadni, túlságosan izgatott, kevés az önbizalma. Ezen a vizsgáztató bizottság türelme, tapintata néha tudott segíteni. Azon kevésbé, hogy a jelentkezők egy része csak a saját

munkakörében volt tájékozott, de nem mutatott elég érdeklődést a magyar és a nemzetközi könyvtárügy egésze iránt. A vizsgára való készülés nem pótolhatta az érdeklődés és a szakirodalomban való jártasság hiányát, az elmulasztott önművelést.

Mindent összevetve: a rendelet elérte célját, segítette a magyar könyvtárügy egyik nagy gondján, a nem kielégítő szakember-ellátottságon!

Baráz Miklósné

a Művelődési Minisztérium egyetemi és főiskolai főosztályának főelőadója

Állományapasztás Heves megye községi könyvtáraiban

Ha a közművelődési könyvtárak állománygondjairól beszélünk, legtöbbször csak a növekvő könyvárakra, a választékbővítés nehézségeire, a kevés új könyvre gondolunk. Pedig hasonló figyelmet, törődést érdemelne a szakszerű állományapasztás, s ezzel összefüggésben az állománygyarapítási gyakorlat felülvizsgálata is — főként a községi könyvtárakban!

Heves megyében az a helyzet alakult ki — s azt hiszem, ebben nem áll egyedül a megye —, hogy a községi könyvtárak gyermekeknek szánt állománya erősen elhasználódott, s mivel a pótlás kismértékű, a fizikai kopás ellenére sem lehet ezeket a műveket az állományból kivonni. Ugyanakkor jó állapotban, legfeljebb a hosszú kihasználatlanság miatt porosan sorakoznak a polcokon bizonyos szakkönyvek, felnőtteknek szóló szépirodalmi művek. Egy részük felett eljárt az idő, másokat viszont az olvasói igény hiánya ítélte mozdulatlanságra. Gyakran olyan szakmai művek, kézikönyvek kallódnak itt, melyeket városi vagy középiskolai könyvtárakban hiába keresnek az olvasók.

Érdemes lenne módszertani fórumokon részletesebben foglalkozni a községi könyvtárak gyűjtőkörével. Nem használtak az ügynek a statisztikai szemlélet túlzásai sem, mert a „helyes” arányok eléréseért a holt anyag növekedésével fizettek a könyvtárak. Más okok is közrejátszottak az igényektől és szükségletektől egyaránt eltérő állományszerkezet kialakulásában. A hirtelen kapott nagyobb pénzüsszeg sietős elköltése óhatatlanul felületességre, formális megoldásokra kényszerít. A könyvtárosok nem megfelelő szakmai felkészültsége, hiányos könyvismerete szintén ludas a hibás beszerzési döntésekben. Tapasztalatunk szerint a községi könyvtárosok — főként a tiszteletdíjasok — otthon töltik ki a megrendelőjegyzéket, s emiatt a kellő ellenőrzés híján természetesen felesleges duplumok kerülnek be az állományba.

Megyeinkben még az elfogadható alapterülettel rendelkező könyvtárak is zsúfoltakká váltak. Mivel tudtuk, hogy bővítésre nincs lehetőség, s azt sem szerettük volna, hogy az izlésesen berendezett szabadpolcos könyvtárak újra raktárakhoz hasonlítanak, az egész megyére kiterjedő állományapasztási tervet dolgoztunk ki, s megkezdjük gyakorlati megvalósítását.

A lebonyolítás állomása

Először is járasonként táblázatot készítettünk az utóbbi tíz évben beszerzett és törölt könyvek adatairól. A számok megmutatták, hol, milyen arányban kell az állományapasztást különös gonddal végezni. A megyei könyvtár a hálózati alközpontok igazgatóival és módszertani munkatársaival értekezleten egyeztetette az elképzeléseket. Mindenekelőtt az látszott szükségesnek, hogy a kivont és később más könyvtáraknak felajánlani szándékozott könyveket átmenetileg tároló raktárakban helyezzük el, másként túl hosszadalmas és nehézkes lett volna a munka. A „B”-típusú könyvtárakhoz kapcsolva a hevesi, a gyöngyösi és a füzesabonyi járásban községi elhelyezéssel kialakítottuk ezeket a Dexion-Salgó állványokkal ellátott raktárakat. A községi könyvtárak állományának felülvizsgálatát a hevesi járásban kezdtük, s itt már csak a más könyvtáraknak felajánlott és általuk kért könyvek postázása van hátra. Közben